

Наум ДИМОВСКИ

ВТОРО ЗАСЕДАНИЕ НА АВНОЈ

(Наставен час во први клас на заедничките основи
во средното насочено образование)

Во наставната програма по историја наставната единица Второто заседание на АВНОЈ спаѓа во значајните содржини и затоа ѝ посветуваме посебно внимание.

Предавањето го засноваме на претходните знаења на учениците за: НОВ и нејзините успеси и победи, ослободените територии во 1943 год., развојот на народната власт (од првите НОО до АВНОЈ), разгорувањето на НОВ во Македонија во 1943 година (основањето на КПМ, засилувањето на дејствијата на партизанските единици и создавањето на НОВМ како и Преспанскиот состанок на ЦККПМ).

Подготовка на часот

За наставниот час, покрај нашите подготовки, подготовки ќе извршат и учениците. Тие треба да извршат општо повторување на материјалот за народната власт од 1941 до 1943 год., за состојбата на боиштата во нашата земја и другите фронтови во рамките на Втората светска војна.

Искористена литература за подготовка на наставната единица

- Историја на Југославија од Бранко Петрановиќ
- Историја на СКЈ
- Создавањето на нова Југославија од Чулиновиќ
- АВНОЈ (документи) од Петрановиќ—Нешовиќ
- Тито дела

- Историска читанка за четврти клас од Смиљевиќ—Кнежевиќ
- Учебник по историја за први клас на заедничките основи
- НОВ во Македонија од Апостолски
- Историја на македонскиот народ, том III
- Извори за ослободителната војна и револуцијата во Македонија 1941—1945, т. I, кн. 3 и 4.

Наставни средства

Во текот на целиот наставен час ќе употребиме повеќе нагледни и наставни средства: историска карта на Европа, на НОВ во Југославија, дијафилм за Второто заседание на АВНОЈ, грамофонска лонг-плеј плоча со покажувања ликот на Тито за Второто заседание на АВНОЈ, фотографии од НОВ и окупацијата (командантот на ВШ на НОВ и ПОЈ, градот Јајце, печатот на претседателството на АВНОЈ, грбот на СФРЈ, свечената сала на заседанието) и плакатот со националните одлуки од Второто заседание на АВНОЈ. Дobar дел од нагледноста претставува и документациониот материјал кој треба да придонесе и во прилог на користењето и на историски извори (читање, коментирање и извлекување заклучоци).

Тип на часот

Обработка на нов материјал.

Образовна цел на часот

Да се сфати поврзаноста на НОВ и социјалистичката револуција. Запознавање на учениците со историските одлуки на Второто заседание на АВНОЈ и нивното значење за развитокот и изградбата на нашата земја која се темели врз тие одлуки. Учениците треба да сфатат дека целите на НОВ и Револуцијата не можеле да се остварат само со вооружениот дел на борбата туку и со револуционерното преземање на власта од рацете на капиталистичката класа која за време на окупацијата на нашата земја не бираше средства само да ја задржи власта. Посебно ќе ја истакнеме генијалноста на Јосип Броз Тито со раководењето на НОВ и Револуцијата во најсудбоносниот период од нашата историја и со успешното решавање на многу сложени и судбоносни прашања во текот на војната. Да го сфатат учениците историското значење на II заседание, посебно за историјата на македонскиот народ кога тој стана рамноправен со другите југословенски народи.

Воспитна цел на часот

Врз основа на документите и излагањето учениците треба да сфатат дека одлуките на Второто заседание на АВНОЈ се донесени по желба на нашите народи и народности искажани преку своите претставници кои беа таму присутни или пак ја искажаа својата согласност со решенијата на Заседанието, односно по потврдија она што се создаваше во НОВ и револуцијата во изминатите три години: слобода, народна власт, братство и единство и рамноправност на нашите народи и народности во новата социјалистичка заедница. Треба да ја развиеме свеста кај учениците за НОВ и Револуцијата дека таа претставува свесно насочуван револуционерен процес под раководството на КПЈ и Јосип Броз Тито. Посебно ќе ја истакнеме големината на Титовата личност. На крајот кај учениците треба да се предизвика емотивен однос спрема ваквите големи историски настани.

Идејна цел на часот

Иако во образовните и воспитните цели се содржани и идејните компоненти на часот, во прилог на идејната страна ќе го истакнеме и следново: развивање на патриотско чувство за почит и чување на придобивките од НОВ и револуцијата кои се темелат врз одлуките на АВНОЈ, спремност да се брани нашата слобода и независност од секој кој ќе посегне на нив. Исто така извлекуваме заклучок дека братството и единството, заедничството и рамноправноста на нашите народи и народности се основи на кои се темели сегашноста и иднината на нашата заедница — СФРЈ.

Функционално-мотивациони задачи и корелација со останатите наставни предмети

Покрај образовно-воспитната и идејната цел на часот, си имаме поставено и функционални задачи (развивање способноста за забележување и следење континуитетот на развојот на народната власт, развивање на проблемското мислење и смисла за анализа и синтеза) и задачи кои ги мотивираат учениците на разнородни активности во врска со темата што ја обработуваме. Бидејќи 1983 година е јубилејна и се прославува 40 годишнината од Второто заседание на АВНОЈ, преку слободните ученички активности учениците активно ќе ги вклопиме во сите манифестации во училиштето и пошироката општествена заедница. Ќе ги задолжиме да соберат и прочитаат различни материјали публикувани по повод јубилејот во одделни книги, весници, списа-

нија итн., уште: написи, секавања, документи, фотографии, карти и сл. Сите собрани материјали ќе ѝ ги предадат на историската секција која во рамките на слободните ученички активности по историја ќе ги среди, систематизира и ќе подготви за училиштето и ученичките родители изложба на која ќе бидат прикажани: ослободените територии на голема историска карта, фотографии од развојот на народната власт 1941—1943 год. и од Второто заседание на АВНОЈ, потоа фотографии од градот Јајце, на делегатите и др., документи и секавања од заседанието и од учесниците на заседанието. Изложбата ќе биде дополнета со ликовни творби прибрани преку корелацијата со наставниот предмет ликовна уметност. Изложбата ќе ја следат звучни илустрации од грамофонски плочи со искажување на Јосип Броз Тито за НОВ во 1943 година и Второто заседание на АВНОЈ, како и снимката на училишната радиоemisija за одразот на Второто заседание на АВНОЈ во Македонија снимена од историската секција на магнетофонска лента, а емитувана од Радио-Скопје.

Целата оваа активност на учениците ќе им послужи и како подготовка за писмената работа по мајчин јазик на тема АВНОЈ, а најдобрите состави ќе ги истакнеме во склопот на изложбата. Исто така оваа активност ќе им послужи на учениците и за корелацијата со наставниот предмет марксизам и самоуправување при изучувањето на темите: развој на народната власт и федерализмот во нова Југославија.

На крајот материјалите од изложбата ќе се соберат и чуваат во училиштето како документационен и нагледен материјал.

Наставни облици и методи

Фронтална работа и комбинирана метода: монолошко-дијалoшка, текст и демонстративна.

Организација на часот — вовед

Бидејќи учениците имаа домашна работа да повторат за развојот на народната власт 1941—1943 год. и положбата на фронтите, преку разговор проверуваме како ја извршиле домашната задача, со што ја поврзуваме со новото градиво и одиме до целта: положбата на југословенското боиште во 1943 година, основање на КПМ, Преспанскиот состанок, создавање на НОВМ и слободните територии. Се задржуваме и на прашањето за социјалистичката револуција и проблемот на власта, развојот на народната власт од првите НОО, преку решенијата во Столице и Фоча до Бихаќ и Јајце. Потоа за задачите на НОО

во време на војната во врска со НОВ и револуцијата и ослободената територија, кои организации ги помагале НОО, како се развивало раководењето со НОО итн.

Раскажувајќи за овие настани, учениците покажуваат на сидните историски карти за НОО, за југословенскиот и другите фронтови.

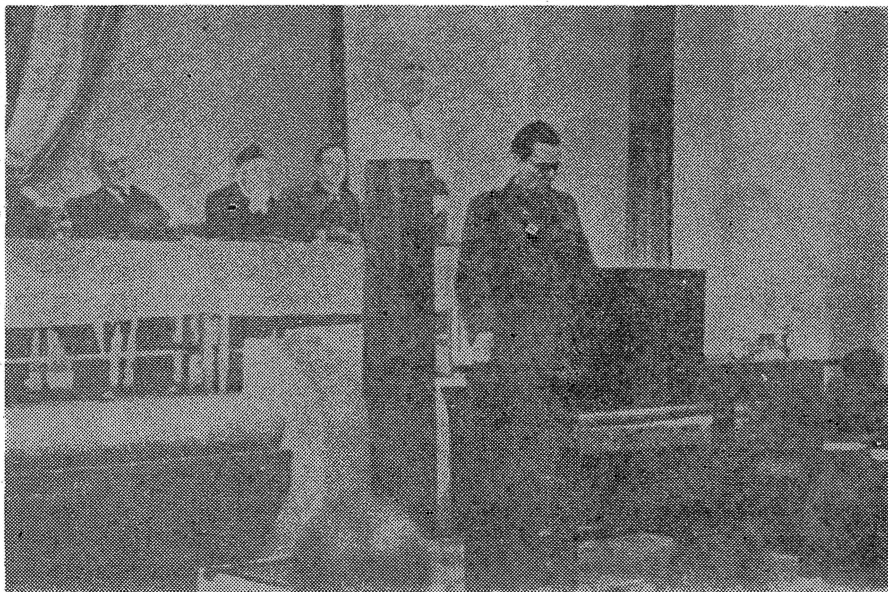
Обработка на новата содржина

По истакнувањето целта на часот, новата наставна единица ја запишуваме на училишната табла. Потоа ги запознаваме учениците со причините за одржувањето на заседанието, текот на заседанието, неговото значење и одразот во земјата и странство. Ја опишуваме воената положба во Југославија и светот есента 1943 год. Посебно се задржуваме на капитулацијата на Италија и нејзиниот одраз во Југославија, ослободената југословенска територија, во која имало крупни револуционерни промени како и за бројот на борците и партизанските и општо воените единици на НОВЈ. Истакнуваме дека буржоазијата поради соработката со окупаторот ја губи не само власта туку и секако влијание кај народот. На слободната територија дејствувале органите на народно ослободителната власт: месни, околски и окружни одбори. Во националните покраини се основани земски антифашистички собранија како најголеми политички органи на народната власт: ЗАВНОХ, ЗАВНОБИХ итн. Покрај сето тоа постоела и емигрантската влада која сè уште ја претставувала Југославија во странство, склучувала договори, водела пропаганда и сл. во име на Југославија. Сојузниците пак во тоа време отворено се појавуваат со своите планови за повоеното уредување на Европа.

Предавниците Недичевци, Љотичевци, четниците, усташите, домобранците и други потполно ја открија својата предавничка, отворена соработка со окупаторот. Нагласуваме дека поради сето наведено беше потребно да се одржи Второто заседание на АВНОЈ на кое ќе се донесат такви одлуки и решенија кои ќе ги зацврстат придобивките на НОВ и револуцијата, ќе го спречат враќањето на буржоазијата на власт и ќе се создадат највисоки органи на народната власт на нова Југославија.

Потоа раскажуваме за текот на заседанието: дека се одржа на 29 ноември 1943 год. во Домот на културата во ослободениот град Јајце. Им прикажуваме слики од дијафилм за градот Јајце и со неколку реченици ги опишуваме убавините и историското минато на овој град. Од 250 избрани делегати на заседанието присуствувале 142. Другите не можеле да се пробијат на ослободената територија и да присуствуваат на заседанието. Од Македонија требало да присуствуваат повеќе делегати но поради воено-политичката ситуација биле оневозможени да пој-

дат во Јајце на заседанието. Свикувањето на Второто заседание на АВНОЈ услови да се засили активноста на ЦК КПМ и ГШ за свикување на АСНОМ. Тогаш во Македонија израснуваше НОВМ, имено, се формираа првите регуларни воени единици. Неколку месеци пред заседанието имавме слободни територии во Западна Македонија со градовите Кичево и Дебар и многу села. Беше издаден манифестот на ГШ на Македонија и формиран Иницијативниот одбор за свикување на АСНОМ.

Другарот Тито на говорницата на заседанието на АВНОЈ

На учениците им прикажуваме слајдови од делегатите на пат за Јајце, средби со народот и сл. Нагласуваме дека покрај делегатите, на заседанието присуствувале и највисоките партиски и воени раководители на КПЈ и НОВ, граѓани од Јајце и околината, претставници на масовните организации, потоа членовите на англо-американската воена мисија при ВШ на НОВ и ПОЈ, група слушатели на партискиот курс и др. Заседанието го отворил претседателот Иван Рибар кој ја истакнал работата на АВНОЈ меѓу двете заседанија. Истовремено им ги покажуваме сликите од дијафилмот за Иван Рибар и другите делегати и пости кои по поздравуваат заседанието. На заседанието исцрпен извештај за воено-политичката состојба во земјата поднел врховниот командант на НОВ и ПОЈ Јосип Броз Тито. Читаме извадоци од рефератот на Тито. На заседанието дискутирале прет-

ставниците од сите краишта на Југославија, кои го поддржале извештајот на Тито. Им прикажуваме и други слики од Тито, делегатите, домот на културата и свечената сала, коментирајќи ги со по неколку реченици преку кои ја доближуваме и доловуваме атмосферата на заседанието.

По овие општи податоци за заседанието ги обработуваме главните прашања од темата: на заседанието била усвоената декларација со која е дадена сестрана политичка оценка на развојот на НОВ во Југославија и донесени биле повеќе значајни одлуки. Најважните одлуки ги прикажуваме преку графоскоп, редум една по друга. Во врска со некои од нив прикажуваме слики од дијафилм и ги објаснуваме одлуките.

1. АВНОЈ да се претвори во врховно законодавно и извршно претставничко тело на Југославија и да се воспостави Национален комитет на народното ослободување на Југославија, како привремена влада на чело со Јосип Броз Тито како претседател, преку која АВНОЈ ќе ја остварува својата извршна власт. Значи АВНОЈ станува народно собрание, врховно законодавно тело во уште неослободена Југославија. Има право да донесува закони, да ги спроведува преку Националниот комитет и другите органи и да ги претставува југословенските народи. Националниот комитет имал задача да дава помош на НОВ и ПОЈ, да ги јакне и развива органите на народната власт, да ја води надворешната политика, да решава просветни, социјални и други прашања.

2. На емигрантската предавничка влада ѝ се одземаат сите права на законита влада на Југославија — да ги претставува нејзините народи било каде и било пред кого. На кралот Петар II му се забранува враќање во земјата додека народот, по војната, преку слободни избори не го реши прашањето за уредување на државата. Преку разговор за оваа одлука заклучуваме дека АВНОЈ ѝ ги одзеде сите права на емигрантската влада во Лондон, затоа што таа заедно со кралот ги издаде интересите на југословенските народи во 1941 год., затоа што му даваме помош и го поддржуваше својот генерал водачот на четниците Дража Михајловиќ, затоа што преку различни информативни средства ја лажеше светската јавност за состојбата во Југославија, како и поради тоа што додека народите на Југославија лееја крв, страдаа и гинеа, владата и кралот живеела далеку од фронтот. Во врска со тоа прикажуваме неколку слики од дијафилм за борбите на Неретва и Сутјеска, партизани ранети и болни, како и слики од теророт и соработката на четниците со окупаторот. За да донесат сами суд кој се борел против окупаторот им прикажувам и две фотографии за кралот Петар II од книгата на М. Мариќ „Кралот и владата во емиграција“ на кои се гледа кралот на плажа на Средоземно море во 1941 година и на еден бал во Лондон во 1942 г.

3. Да се прегледаат сите меѓународни договори и обврски кои во странство во името на Југославија ги има склопено емигрантската влада, со цел нивно поништување или повторно склопување, односно одобрување, и да не се признаваат меѓународните договори и обврски кои во иднина евентуално би ги склопила емигрантската влада. И оваа одлука се коментира со учениците истакнувајќи го нејзиното значење.

4. Југославија да се изгради на демократски федеративен принцип како држава на рамноправни народи. Ја разработуваме и оваа одлука. Народите на Југославија не ја признаа распарченоста на Југославија од фашистичките окупатори и во заедничката борба ја докажаа својата цврста волја да останат обединети. За да имаат полна рамноправност се реши таа да се изгради на федеративен принцип, што значи сите народи да бидат рамноправни. На народностите исто така им беше призната полна национална рамноправност. Со тоа се реши националното прашање кое порано никогаш не беше решено и уште повеќе се зајакна братството и единството на нашите народи. Заклучуваме дека нашите народи прв пат во својата историја по револуционерен пат сами одлучуваат за својата иднина. Посебно го истакнуваме значењето на оваа одлука за македонскиот народ кој прв пат во своето постоење на ова заседание беше признат како посебен народ и рамноправна нација, односно тогаш доби право на свое постоење. Овде го обработуваме одразот на Второто заседание на АВНОЈ во Македонија (вардарскиот, егејскиот и пиринскиот дел), на воен и политички план. Овој проблем го актуелизирам. Им објаснувам на учениците за неправилниот став на БКП по македонското национално прашање, за Декларацијата на Отечествениот фронт на Бугарија со која протестира заради рамноправното признавање на македонскиот народ со што практично го негираше постоењето на македонската нација. Во врскт со тоа ги истакнуваме официјалните ставови на бугарските државни, партиски и научни кругови денес.

5. АВНОЈ му дава признание и благодарност на ВШ на НОВ и ПОЈ за дотогашните успеси. На Јосип Броз Тито му е доделено звањето МАРШАЛ на Југославија за неговите политички и воени заслуги во борбата за ослободување на Југославија. Ги прикажуваме сликите од дијафилмот каде Моца Пијаде го чита предлогот на словенечката делегација за именување на Тито за маршал и факсимилот од одлуката за доделување на тоа звање.

6. Ја разработуваме и одлуката да се присоединат кон Југославија деловите од нашите краишта кои до Втората светска војна се наоѓаа под туѓинска власт: Словенечко приморје, Истра, Бенешка Словенија и Хрватските јадрански острови.

Истакнуваме дека покрај овие, биле донесени и други одлуки, бил избран президиум (претседателство) од 55 членови. Претседателството го именувало Националниот комитет на ослободувањето на Југославија. Избрана била Комисија за утврдување на воените злочини. Националниот комитет бил највисок извршен и законодавен орган на народната власт во Југославија преку кој АВНОЈ ја остварувал својата извршна власт. Националниот комитет ги имал сите обележја на народна влада. За својата работа НК одговарал пред АВНОЈ. Тој се состоел од претседател, три потпретседатели и соодветен број повереници. Од дијафилмот на учениците им го прикажуваме шематскиот приказ на АВНОЈ и неговите органи.

Факсимил на печатот на Претседателството на АВНОЈ

Значењето на Второто заседание на АВНОЈ

Второто заседание на АВНОЈ има големо историско значење. Одлуките на заседанието покажуваат дека раководењето на НОВ правилно ги процени внатрешнополитичките прилики во земјата. Со нив беа удрени темелите на Нова социјалистичка Југославија и спречено беше враќањето на буржоазијата на власт. Нова Југославија доби свој парламент и своја влада. Се докажа пред целиот свет дека Југославија е храбра земја која на фашистичките сили им зададе тешки удари. Реакционерните сили беа во главно разбиени и дезориентирани. Со Вто-

рото заседание на АВНОЈ овозможен е процесот на потполна изградба на народната власт. Тогаш почнува новата етапа на народната револуција зашто се создадени и врховни органи на власта и новата држава — Демократска Федеративна Југославија. Второто заседание на АВНОЈ има посебно значење за македонскиот народ бидејќи на ова заседание прв пат во неговата историја тој е признат како посебен народ и му е осигурено место на рамноправен член во заедницата на југословенските народи.

Одлуките на Второто заседание на АВНОЈ беа поздравени и прифатени од целата наша земја. Тие имаа силен одзив кај сојузниците и слободољубивиот свет, и особено кај нашите иселеници во странство, кои оттогаш, покрај морална поддршка на НОВ и Социјалистичката револуција испраќаа и материјална помош. Сојузниците ја признаа НОВ на Југославија како рамноправен член на антифашистичката коалиција на Техеранската конференција одржана истовремено со Второто заседание на АВНОЈ од 28.XI до 1.XII 1943 година. Во Врховниот штаб наскоро дојде и советска воена мисија иако во почетокот Сталин и западните сојузници не го признаваа АВНОЈ и неговите одлуки. Така вистината за НОВ уште повеќе се рашири во светот и на ослободителното движење му даде нов полет да ја засили борбата.

Голема улога во ширењето на вистината за НОВ и Југославија имаше радиостаницата „Слободна Југославија“ од Москва, која емитуваше вести и на македонски јазик. Њујоршкиот весник „Дејли Воркер“ од 8—12—1943 г. во врска со овој настан пишува: „...Сега САД можат да увидат дека постои само една власт на народот во Југославија. Тоа е власта на Привремената народна влада. Таа влада е наш сојузник. Тоа треба да се сфати и да се прекине секаква врска со дегенерисаната емигрантска влада, значи да се води сметка за нашите најважни интереси... Во привремената влада, меѓутоа, се обединети храброста, честа и умот на Југославија...“ Читаме куси исечоци од пишувањето на Лондонски „Опсервер“, „Дејли експрес“, потоа од „Њујорк тајмс“ и др. Ги анализираме исечоците т.е. за она што светот го сознал и пишувал за нас, за нашата борба, Тито и АВНОЈ. Заклучуваме дека вистината за НОВ долго и тешко се пробиваше, но конечно победи.

Завршен дел на часот

Во завршниот дел на часот на учениците им поставуваме повеќе прашања со цел да ја провериме и утврдиме новата наставна единица и да добиеме повратна информација за тоа како е сфатено новото градиво.

План на наставната единица

Планот на таблата го оформуваме во текот на предавањето, а на крајот од часот учениците го бележат во своите тетратки. Тој се состои од осум точки во кои се истакнати најважните моменти од наставната единица, неколку нови поими и имиња и шема на органите на АВНОЈ.

Домашна работа

За домашна работа на учениците им ги поставуваме следниве задачи на кои треба дома писмено да одговорат:

— Каков бил одразот на АВНОЈ во земјите, кај западните и источните сојузници?

— Да се опише федеративниот принцип на нашето уредување низ одлуките на АВНОЈ и Уставот на СФРЈ!

— Како реагираа БКП по однос на одлуките на АВНОЈ во врска со македонското прашање?

— Да се соберат податоци за историјата на родниот крај од живи учесници во НОВ во врска со одразот на Второто заседание на АВНОЈ!